

Posudek oponenta rigorózní práce

název práce: **Československý (český) rozhlas a kulturní inovace**
autorka: **Lenka Trubačová**
oponent: **PhDr. Ondřej Hubáček, Ph.D.**
rok: **2013**

Rigorózní práce je věnována historii rozhlasového vysílání v Československu a v České republice. Nejde však primárně o historiografickou studii vývoje českého rozhlasu, ale spíše o kulturologickou studii šíření a proměn rozhlasového vysílání u nás, pojatých jako proces vzniku a prosazování postupných inovací v rozhlasovém vysílání a jeho společenských funkcích. Práce vychází z předpokladu, že rozhlasové vysílání se v euroamerickém civilizačním okruhu vyvíjí podle obecných zákonitostí šíření kulturních inovací ve společnosti a že podle těchto zákonitostí se vyvíjelo i v Československu a poté v České republice.

Nejprve autorka v teoretické části vymezuje klíčové pojmy (kulturní systémy a subsystémy, kulturní změna, inovace, masová a mediální komunikace, média, mediální publikum atd.), rozebírá specifika rozhlasového vysílání a popisuje vznik a vývoj rozhlasového vysílání u nás v teoretickém i faktickém (kulturním, společenském, politickém, legislativním a ekonomickém) kontextu. Přitom poukazuje na ambivalenci kulturologického chápání rozhlasu jako inovace. Na jedné straně může být rozhlas, jako každé médium, zdrojem změn v sociálních a kulturních systémech, ať již exogenních nebo endogenních. Na druhé straně ale lze, jak to činí autorka ve své práci, nahlížet na vznik a vývoj rozhlasového vysílání, alespoň v euroamerickém civilizačním okruhu, jako na proces vzniku a šíření inovace v produkci a distribuci informací ve společnosti. Případně jako na proces difúze inovací.

Tato část zahrnuje široký okruh témat z oblasti kulturologických či mediálních studií, která lze považovat za klíčová teoretická východiska dané problematiky, avšak tato témata jsou zpracována jen tezevitě. Tomu napomáhá i to, že autorka se často opírá o sekundární odborné zdroje. Podobně jsou zpracovány i pasáže věnované faktografickému popisu vývoje rozhlasového vysílání a faktorů, které ho ovlivnily. Důsledkem pak jsou i občasně faktické nepřesnosti, jako třeba věta „Například v roce 1963 se v Libicích konala výstava děl Franze Kafky . Expozice ukázala“ (s. 38). Přes tuto výhradu práce v nezbytném rozsahu všechna podstatná teoretická i faktografická východiska obsahuje.

Větší přínos autorky lze nalézt v další, empirické části, založené na shromáždění a analýze dostupných relevantních dat. Práce s empirickým materiálem se odvíjí od konceptualizace a operacionalizace řešené problematiky, naznačené v teoretické části. Vychází z formulace sedmi vstupních hypotéz. První hypotéza vyjadřuje základní předpoklad rigorózní práce, tj. že vývoj rozhlasového vysílání u nás odpovídá obecným charakteristikám vzniku a šíření inovací. Další hypotézy se odvíjejí od této první hypotézy a postihují vnitřní změny v rozhlasovém vysílání a faktory, které je ovlivnily.

Verifikaci vstupních hypotéz slouží analýza získaných empirických údajů týkajících se jednak samotného rozhlasového vysílání (zejména vybavenosti rozhlasovými přijímači a poslechovosti) i programu vysílání a jeho funkcí a jednak faktorů, jež je ovlivnily, zejména ekonomických (náklady na poslech a ceny rozhlasových přijímačů) nebo technologických.

Analýza je založená na kombinaci metod historické analýzy a sekundární analýzy, jejichž aplikace je vhodná jak z hlediska teoretické konceptualizace a operacionalizace řešené problematiky, tak z hlediska povahy analyzovaných dat. Z popisu uvedených metod v práci však není jednoznačně zřejmé, jak autorka obě metody rozlišuje při vlastní analytické práci s daty a jak chápe jejich vztah k metodě analýzy dokumentů.

Získání a zpracování zejména statistických dat v časových řadách pokrývajících sledované období vývoje rozhlasového vysílání u nás věnovala autorka velké úsilí. Tato data totiž nebyla k dispozici na jednom místě, takže je musela získávat z různých zdrojů. Navíc některá data za různé časové úseky sledovaného období nebyla kvůli změnám v metodikách jejich sběru přímo srovnatelná. Autorka se tím nenechala odradit a dokázala získat alespoň základní údaje nezbytné pro provedení analýzy a interpretaci výsledků ve vztahu k vstupním hypotézám.

Výsledky analýzy jsou uvedeny jednak podrobně ve formě komentovaných grafů a jednak v podobě závěrů vztahujících se k vstupním hypotézám. Velice podstatné z hlediska naplnění cílů práce je, že výsledky analýzy jsou v souladu s první hypotézou, bez jejíž platnosti by alespoň částečně ztratily smysl hypotézy následující a de facto celá práce. Při verifikaci hypotéz se autorka nedopouštěla „přeinterpretace“ výsledků směrem k jejich potvrzení. U některých hypotéz dospěla k závěru, že je výsledky analýzy nepodporují nebo je podporují jen z části.

V této části autorka prokázala dobrou schopnost operacionalizace zkoumané problematiky, volby a aplikace vhodných metod i analýzy dat a interpretace výsledků založené na verifikaci a modifikaci vstupních hypotéz. Proto právě tato část přináší podnětné poznatky a možnou inspiraci pro kulturologické zkoumání médií jako kulturního subsystému a pro mediologická studia. I když s omezením, jež vyplývá z tématu a rozsahu práce. Jde hlavně o absenci výraznějšího začlenění řešení tématu práce do mezinárodního či globálního rámce a o ukončení sledovaného vývoje rozhlasového vysílání v době před intenzivním nástupem nových informačních a komunikačních technologií.

Na autorku mám dva dotazy vyplývající z výše uvedených připomínek. Za první, jak chápe metodologické rozdíly mezi historickou a sekundární analýzou a analýzou dokumentů a jak se tyto rozdíly projeví při aplikaci těchto metod v její práci? Za druhé, jaký vliv má nebo v budoucnosti alespoň hypoteticky může mít rozšíření moderních informačních a komunikačních technologií na další vývoj rozhlasového vysílání jako proces šíření inovace?

Oponovaná rigorózní práce splňuje všechny požadavky, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 20. dubna 2013

.....

PhDr. Ondřej Hubáček, Ph.D.